

Efter terrorangrebet 11. september:

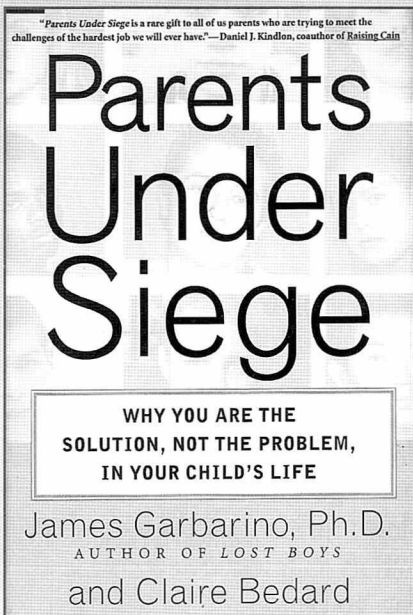
Vores børn erfarer tre mørke hemmeligheder

Den amerikanske børnepsykolog James Garbarino stod foran udgivelsen af hans og hans canadiske kollega og kones bog *Parents Under Siege*, da World Trade Center katastrofen indtraf i New York. Baggrunden for ægteparrets bog, en indtrængende støtte og appel til forældre om at træde i karakter i deres børns liv, er en anden af nyere tids skæbnedatoer. Bogens forord starter med denne dato: "On April 20, 1999, the world of American parenting changed forever."

Hvorfor den gjorde det? Fordi den dag skød og dræbte teenagerne Eric Harris og Dylan Klebold 12 af deres skolekammerater og én lærer, efterfølgende sig selv, på Columbine High School i Littleton, Colorado.

Parents Under Siege er tilegnet den dobbelt ramte gerningsmand- og offer Klebold-familie på et tidspunkt, hvor Columbine-tragedien stod for posttraume-eksperter Garbarino som det ultimative amerikanske børnetraume.

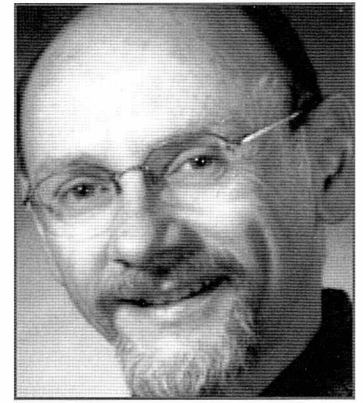
Den følgende korte tekst er baseret på *Parents Under Siege*, men skrevet umiddelbart efter katastrofen d.11. september.

James Garbarino and Claire Bedard:
Parents Under Siege: Why You Are the Solution, Not the Problem, in Your Child's Life. (NY: The Free Press, 2001. 246 p. \$24.00).

Mange børn vil markere d. 11. september, 2001, som dagen hvor uskylden ophørte. Den dag lærte mange børn nogle mørke hemmeligheder om den menneskelige erfaring, som jeg som børnepsykolog, der arbejder med traumer og vold rundt omkring i verden og hjemme, ville foretrække de ikke kendte til, ikke endnu, eller måske aldrig. Erindringen om et traumes følelser visner ikke; det forbliver intakt. Når man først en gang har oplevet følelsen af fare, skal der ikke mange nye trusler til for at genoplive den. For de fleste børn i USA er verden et anderledes sted end det var d. 10. september. Det er en verden som er stillet til skue for amerikanske børn som aldrig før. Vores børn er små antropologer når de ser og lytter til, hvad der foregår omkring dem. Hvad finder de ud af? De finder ud af, at verden er et meget farligt sted.

Tryghed kommer af følelsen af sikkerhed. Vi ved som voksne selvfølgelig godt, at verden indeholder fare. Vi ved at der er kræft, at der går seriemordere rundt blandt os, at frygtelige ting sker hver dag. Men vi ved også, at børn har brug for deres barndom. De skal beskyttes mod livets mørke sider, indtil de har vokset sig stærke nok til at kunne erkende faren og ikke blive traumatiseret af den. Når voksensamfundet fungerer godt, slutter vi os sammen om at holde på nogle mørke hemmeligheder, fordi børnene fortjener den uskyld. På mine rejser rundt i verden og herhjemme er jeg særlig

Af James Garbarino

opmærksom på tre mørke hemmeligheder. Den første af disse tre hemmeligheder kalder jeg *Snowden's hemmelighed*. Den refererer til Heller's roman *Catch 22*, som fortæller historien om nogle besætningsmedlemmer i amerikanske bombefly under 2. Verdenskrig. Under et af sit flys missioner modtager Yossarian en besked over samtaleanlægget, om at et andet besætningsmedlem – Snowden – er blevet ramt af antiluftskyts. Da han iler hen for at hjælpe Snowden og lyner hans jakke op, falder Snowden's indvolde ud på gulvet. Dette er *Snowden's hemmelighed*, at den menneskelige krop, som virker så fast og holdbar, i virkeligheden kun er en skrøbelig pose fyldt med klistrede ting og klumper, løst ophængt på et yderst skrøbeligt skelet. Volden afslører denne hemmelighed og er traumatisk i den forstand, at der er tale om en oplevelse "man aldrig helt kommer sig over". Det kræver alle ens følelsesmæssige, åndelige og filosofiske ressourcer at kunne forholde sig til *Snowden's hemmelighed*, noget som folk der arbejder på kriseoperationsstuer eller ved Ground Zero i New York kan bevidne.

Børn lærer *Snowden's hemmelighed* at kende gennem oplevelser – hovedsageligt som øjenvidner til vold, når menneskekroppen mødes af projektiler og knive, når fly smadres ind i bygninger og mennesker knuses ved sammenstødet og under de sammenstyrtede murbrokker. Denne vidneproses behøver ikke at være af førstehånds karakter. Da jeg rejste til Kuwait i slutningen af Golfkrigen på vegne af UNICEF, interviewede jeg børn som havde oplevet *Snowden's hemmelighed* ved selvsyn. De havde set grusomheder – skudvekslinger, hængninger, pryglepisoder – og nogle af dem havde uforvarende pådraget sig selv voldsomme traumer – som drengene jeg mødte, der havde leget med en håndgranat, indtil den eksploderede og rev brystet op på deres fætter. Mange af disse børn oplevede rækken af symptomer som vi samlet kalder "Post Traumatic Stress Disorder".

At disse børn var traumatiserede, var ikke en overraskelse. Det der overraskede, var at man et år senere, efter at have gennemført en mere systematisk opfølgende undersøgelse, kunne identificere en anden gruppe af kuwaitiske børn som udviste symptomer på trau-

mer. Disse børn havde ikke været førstehandsvidner til grusomhederne. Man havde vist dem videooptagelser af irakiske forbrydelser i et forsøg på at indoktrinere i politisk henseende om den irakiske invasions betydning og oprindelse. Og det at de havde set grusomhederne på video, fik en uheldig bivirkning. De havde erfaret *Snowden's hemmelighed* med fjernbetjeningen i hånden. I dag kender vores børn denne hemmelighed på samme måde.

Den anden hemmelighed er *Dantrell's*. Dantrell Davis var en lille dreng som boede i Chicago indtil han blev dræbt af skud på vej til skole i 1992. Da han gik de 25 meter fra sin moder og hen til skolen, hvor lærerne ventede på ham, blev han skudt i baghovedet og dræbt. Hans død efterlader et vigtigt budskab til andre børn: voksne kan ikke beskytte dig; du må klare dig selv. Det er et budskab som mange børn oplevede meget intenst d. 11. september, da de så flyene smadre ind i World Trade Centers tårne, om og om igen. Og så voksne mennesker se hjælpeløst til, da bygningerne få minutter senere kollapsede.

Hvis *Snowden's hemmelighed* lærer børn noget foruroligende om menneskets krop, viser *Dantrell's hemmelighed* dem noget ligeså foruroligende om sociale sammenhænge, og især om voksnes autoritet. Den fortæller børnene, at de kan blive overladt til sig selv i truende situationer. Overladt til sig selv, fordi voksne ikke kan beskytte dem.

En af selvfølgelighederne ved forskning i børn der vokser op i krigshærgede områder, er at det første forsvar mod frygt og traume er forældres beskyttelse. Som en observatør, efter at have undersøgt børn i England under 2. Verdenskrig, formulerede det: "Børn måler hovedsageligt omfanget af farer der truer dem ud fra de nære voksnes reaktioner, især deres betroede forældres og læreres." Dette har i høj grad også været min oplevelse under snesevis af rejser til krigszoner rundt omkring i verden i de sidste to årtier. Børn indgår en social kontrakt med voksne. I store træk lyder betingelserne i kontrakten således: "Jeg adlyder og stoler på dig, til gengæld beskytter og værner du

om mig". *Dantrell's hemmelighed* gør denne kontrakt ugyldig

Milgram's hemmelighed er den tredje hemmelighed erfaret af børn der har været udsat for traumatisk vold via billederne fra 11. september. Her refereres til psykologen Stanley Milgram's forskning i slutningen af 1950'erne og i begyndelsen af 1960'erne i normale voksnes villighed til at udøve tortur mod andre, hvis de blev beordret til det eller troede på en anden autoritativ begrundelse for at gøre det.*

Inden han gennemførte sine forsøg, spurgte Milgram en gruppe voksne om de mente, at normale, unge voksne var i stand til at udvise sadistisk adfærd over for forsvarsløse ofre. Respondenterne svarede overvældende entydigt: "Det er ikke muligt". Så gennemførte Milgram undersøgelserne og konstaterede at størstedelen tog fejl. Forsøgspersonerne i undersøgelsen var i høj grad i stand til at påføre andre forfærdelig smerte og lidelse, hvis han beordrede dem til det. Det var muligt.

Og det er netop *Milgram's hemmelighed*: "Når vi snakker om vold er alt muligt". Vrede fanatikere kan overtage kontrollen på et fly og crashe det ind i bygninger med intentionen om at dræbe mennesker, hvis eneste "forbrydelse" er at være på arbejde i deres hjemby. Børn erfarer det, og samfundet som helhed trues af denne erfaring, fordi børn nogle gange reagerer selvdestruktivt og asocialt på denne viden. De er vrede og kede af at kende denne hemmelighed.

Hvor mange måder kan man dræbe og lemlæste et menneske på? Nyhedsudsendelserne konfronterer børn med variationer af død og døende mennesker. Er der overhovedet en form for lemlæstelse der er tabu og udenfor den menneskelige handlings repertoire? Overlevende fra nazisternes dødslejre, Pol Pots Khmer Rouge terror i Cambodja, alle verdens seriemordere, ved at svaret er "nej".

Nu ved børn og unge der ser TV det også. Alt er muligt

Det vil tage os lang tid at hjælpe vores børn med at håndtere det de alle ved i dag.

Oversættelse Darko Stojanovic

*Milgram's forsøg er mere udførligt fremstillet og analyseret i Social Kritik nr.38, Øjvind Larsen: *Den Lydige Forvalter*, s.4-27.